

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חתימת סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1024

מסכת חולין מ' - מ"ו ♦ זבים א', ג' - ב', א'

בס"ד, כ"ט טבת תשע"ט

השבוע בגליון

- ♦ ההבדל בין נשיכת נחש לנעיצת טלפיים של חיה טורפת
- ♦ חיות נסתרות במקומות עלומים
- ♦ הארס נוצר משיירי מזון רקוב
- ♦ אוזים מפותמים, הכל על קצה המזלג
- ♦ נקבים בשכבה הפנימית של הוושט

- ♦ בהלכה ברורה אסור להחמיר
- ♦ בשר "גלאט" - חֶלֶק, ובשר 'כשר'
- ♦ רוב הבהמות נסבלות מסירכה
- ♦ עדותו של ה"כף החיים" על מקור השם 'גלאט'
- ♦ בדיקת הריאה בתוך מים

דף מב/א דרוסת הזאב

ההבדל בין נשיכת נחש לנעיצת טלפיים של חיה טורפת

בין הטריפות שנמסרו הלכה למשה מסיני נמנית ה"דרוסה". רש"י (מב/א ד"ה "דרוסת") מפרש, כי "דרוסה" היא בעל חיים שחיית טרף נעצה בו את ציפורניה ועל ידי כך היא הטילה בו ארס שמחמתו ימות. המפליא הוא, כי בעודנו משתוממים איזה ארס יש לחיה טורפת בציפורניה, ניווכח, כי בעל חיים שהוכש על ידי נחש, אינו "טריפה", כדברי אב"י (נג/א) "אין דרוסה אלא ביד... לאפוקי שן דלא". כלומר, בעל חיים שננשך על ידי חיות טרף אינו "טריפה" ורש"י ("אבל שן לא") מפרש, "דאין ארס החיה בשיניה!" עלינו, איפוא, להבין, איזה ארס יש לחיה בציפורניה, וכיצד יתכן שארס הנחש הקטלני אינו גורם ל"טריפה" (עיין שו"ת "חתם סופר" י"ד סימן נ"ה, "ערוך השולחן" סימן נ"ז סעיף ג).

חיות נסתרות במקומות עלומים: ובכן, מהותה של ה"דריסה" העסיקה רבות את חכמי הדורות. בעל ה"זבחי כהן" [חי לפני כמה וחמישים שנה] מספר, כי הוא בדק בספרי רפואה שונים, והוא לא איתר ארס ציפורנים שעלול להזיק. הוא מביא בשם חכם אחד, כי במקומות מסויימים בעולם, יש חיות מסויימות שמצוי ארס בציפורניהן ולפיכך חכמים אסרו את כל הדרוסות. הריב"ש (שו"ת סימן תמ"ז) מונה הלכה זו כאחת ההלכות שמחמתן חכמי אומות העולם "מלעיגים בנו", אך הוא מתרה בחריפות בנשוא תשובתו: "כי לא מפי הטבע והרפואה אנו חיי, ואנחנו על חכמינו ז"ל נסמוך. אפילו יאמרו לנו על ימין שהוא שמאל. שהם קבלו האמת, ופירושי המצוה איש מפי איש, עד משה רבינו, ע"ה. לא נאמין אל חכמי היונים והישמעאלים, שלא דברו רק מסברתם". הגאון רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל ("מכתב מאליהו" ח"ד מכתב ל"א הערה 4) הסביר לתלמידיו, כי דינים רבים נמסרו לחז"ל בקבלה, והם נימקום בטעמים שונים שהיו ידועים בזמנם, תוך כדי שהעלימו מאיתנו הסברים נוספים.

הארס נוצר משיירי מזון רקוב: הסבר מעניין ומאלף ביותר לגבי ארס הציפורניים, כותב בספר "שיחת חולין" (עמ' שמ"ה). המחבר מספר, כי וטרינר מומחה העיד בפניו, כי פצע שנוצר על ידי חית טרף, גורם לזיהום חריף שעלול להביא למוות. הסיבה לכך היא, שציפורניהן של רבות מחיות הטרף מכונסות בתוך אצבעות הרגלים ובתוך כיס זה מצטברים שיירי מזון מטרפן הקודם, שהולכים ומרקיבים. כאשר החיה שולפת את ציפורניה ונועצת אותן בטרפה, היא מחדירה בו, בלא משים, את שיירי המזון הרקובים שדבוקים בציפורן ויתכן שזהו הארס שהביא את ה"דרוסה" לקבוצת ה"טריפות" [ועיין שם ב"מכתב מאליהו"].

דבר העורך

מסירות נפשן של נשים צדקניות ללימוד התורה

לקח נפלא ביותר, על אודות כוחות הנפש הטובים שנשמת היהודי, ניתן ללמוד מן המעשה הבא שאירע עם הרבנית מנדבורנה ע"ה, וסופר על ידי יהודים מן העיר סערט שברומניה שהיו עדים לו. הרבנית הצדקת מרת סימה רייזל רוזנבוים ע"ה, אשת חבר של כ"ק האדמו"ר מנדבורנה זצ"ל, נפטרה לפני כמה שנים בגיל 96. מסירותה לבעלה תוך כדי מאמץ עילאי שיוכל לשבת על התורה ועל העבודה, מן המפורסמות היא. ניצולי השואה, ילידי העיר סערט שברומניה, לא ישכחו לעולם את המחזה שנגלה לעיניהם בעת שהנאצים ימח שמם ריכזו את כל יהודי העיר לאולם עירוני גדול. אין צורך לתאר את הפחד ואת האימה שניבטו מעיני האנשים האומללים. האולם הענק המה בכיות של תינוקות, צוחות של אנשים מפוחדים וצעקות וקללות של הנאצים. הנאצים הזרימו כל העת קבוצות נוספות של יהודים לתוך האולם. באחת הקבוצות הובל גם כ"ק האדמו"ר מנדבורנה זצ"ל, רבי חיים מרדכי זצ"ל, עם הרבנית ע"ה. מיד עם כניסתם לאולם הניחה הרבנית את מזוודתה על הקרקע, ואמרה לרבי: אני דואגת לכל העניינים. מבחינתי אתה יכול לשבת על המזוודה וללמוד. ואכן, תוך זמן קצר, ישב רבי חיים מרדכי זצ"ל על המזוודה המרופסת ושקע בגמרא שעל ברכיו! לא פלא, איפוא, כי כעבור שנים מספר עמדה הרבנית בגבורה בניסיון קשה ומה, שאילולי תעצמות הנפש הכבירות שבהן ניחונה, והערצתה המוחלטת לעבודת הקודש של בעלה, ספק אם היתה עומדת בו. מעשה שהיה, כך היה. לאחר המלחמה, בשנת תש"ז, ביקשו האדמו"ר והרבנית לעלות לארץ ישראל.

לעילוי נשמת

מרת (נילי) נעכא שטרנטל ע"ה
ב"ר מנחם הלוי ז"ל נלב"ע ה' שבט תשע"ג

תנצב"ה

הונצחה ע"י ילידה ומשפחתה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ד אהרון מזוז ז"ל
ב"ר יוסף וקמונה ז"ל נלב"ע כ"ח בטבת

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנו ידידו הר"ד מאיר מזוז שיחיו

לעילוי נשמת

מרת עליזה ארונספלד ע"ה ב"ר מרדכי ז"ל
נלב"ע ה' בשבט תשע"א תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

הזיהום גורם לחולי הממית: עתה, ניתן גם להבין, מדוע דרוסת נחש מותרת. קיים הבדל מהותי בין בעל חיים שנדרס על ידי חיית טרף לבין בעל חיים שהוכש על ידי נחש. בעל חיים שנדרס על ידי חיית טרף והזדהם, אבריו לוקים, בריאותו מתערערת, תפקודם של אבריו השונים הולך ומתערער, עד שהוא נופח את נשמתו. הוי אומר, על ידי הזיהום הוא נהיה חולה ובעקבות מחלתו הוא מתפגר. שונה הוא תהליך המיתה אצל בעל חיים שהוכש על ידי נחש. ארס הנחש עובר דרך הוורידים ואינו פוגע באברים. יש להתייחס לכך כאל סיבת מוות חיצונית, כאל חץ שנורה ופגע בו ולא כאל בעל חיים חולה שקיפח את חייו בעטייה של מחלה. "טריפה", אמרו חכמים, הוא בעל חיים חולה שסיבת מותו נעוצה בו, בגופו ("שיחת חולין" שם) [תודתנו לד"ר הר"ר משה שרם הי"ו מב"ב על סיועו להכנת מאמר זה].

דף מג/ב ישב לו קוץ בוושט

אווזים מפוטמים, הכל על קצה המזלג

עיניו של קורא מבוגר ששוחחנו עמו כהכנה לכתובת מאמר זה, נצצו בנוסטלגיה בשעה שנזכר בפניו של הפועל, בהונגריה של תחילת מלחמת העולם השנייה, אשר היה מקבל למשכורתו שלש פרוטות עבות של לחם, מרוחות בשומן אווזים מהול בכבד מפוטם של אווז. במדינות מסוימות, הכבד המפוטם של האווז היה חלק נכבד מן התפריט, אך במדינות אחרות היו שהחזיקו את האווז המפוטם כ"טריפה". במאמר הבא נעסוק בפולמוס ההלכתי על אודות כשרותם של אווזים מפוטמים, שמקורו בסוגייתנו [על צער בעלי חיים ראה ב"מאורות הדף היומי", קידושין דף פב/א במאמר "מחקר רפואי בשפני מעבדה"].

24 ק"ג תירס בשלושים יום: כדי לרדת לעומק העניין, עלינו להקדים בקצרה על אופן פיטום האווזים. פיטום של האווזים נועד כדי להגדיל את הכבד ולהשמינו ככל האפשר. ככל שתקופת הפיטום קצרה יותר, כך התוצאה המתקבלת רצויה יותר, משום שבפיטום הנמשך על פני תקופה ארוכה, חלק מן השומן נספג בגוף האווז ולא בכבד, אך בפיטום מרוכז, הכבד משמין מאד. כדי שאווז יוסיף למשקלו ק"ג אחד, עליו לאכול ששה ק"ג תירס, שהוא חומר הפיטום המקובל. מאחר שתוספת המשקל הרצויה לאווז היא ארבעה קילו בקירוב, יש להלעיטו כעשרים וארבעה ק"ג תירס בתקופה של חודש. האווז אינו מסוגל לאכול כמות עצומה זו בכוחות עצמו, ולפיכך מלעיטים אותו היישר לתוך הוושט.

שיטת הפיטום שבה אנו עוסקים, היא השיטה שבה מפטמים את האווז בעל כורחו, על ידי שפוחחים את מקורו, שופכים לתוכו תירס ודוחפים את התירס לתוך הוושט באמצעות מקל. בימינו השיטה השתכללה, והפיטום נעשה בעזרת מכונות, אך התוצאה זהה: וושט האווז חשוף לפגיעות חוזרות ונשנות. הפגיעות הללו נגרמות הן על ידי צינור הפיטום המיוחד לתוך הוושט, הן מחמת גרעיני התירס, אם אינם רכים דיים, והן על ידי דחיסת הגרעינים לתוך הוושט, פעולה העלולה לקרוע אותו, למרות עמידותו הגבוהה ("מזון כשר מן החי" ח"ג פרק י"ג).

נקבים בשכבה הפנימית של הוושט: בעקבות החשש המבוסס להמצאות נקבים בוושט האווז המפוטם, אין לסמוך על טבעם של רוב האווזים הבריאים, אלא יש לבדוק את הוושט מנקבים (רמ"א סימן ל"ג סעיף ט'). הוושט של האווז עשוי שתי שכבות המחוברות ביניהן על ידי רקמה רופפת. כאשר מתגלה נקב החוצה את שתי השכבות, האווז הוא "טריפה" לכל הדעות. הנדון נסוב על רוב מקרי הנקב אצל אווזים, כאשר מתגלה נקב בשכבה הפנימית בלבד, כפי שיבואר להלן.

בגמרתנו הורה עולא, כי אין להטריף בהמה שנמצא קוץ בוושט שלה, כל עוד הוושט אינו נקוב. אמורא המכונה על ידי הגמרא "ההוא מרבנן" פירש את דבריו של עולא, כי המדובר הוא במקרה שהקוץ נמצא בחלל הוושט, אך אם הוא נעוץ בוושט עצמו, יש להטריף את הבהמה אף על פי שלא נוצר נקב חלול, משום שיש לחשוש שמא הקוץ ניקב את הוושט במלא עביו והנקב כוסה בחלקו (עיין רש"י ד"ה "אין חוששין"). אולם, רב כהנא חולק על "ההוא מרבנן" וסובר, כי גם כאשר הקוץ נעוץ בוושט, אין להטריף את הבהמה אם צידו החיצוני של הוושט שלם ואינו נקוב.

מחלוקת המחבר והרמ"א לגבי אווזים מפוטמים: להלכה נחלקו הדעות. "שולחן ערוך" (יו"ד סימן ל"ג סעיף ט') פוסק, כדעת "ההוא מרבנן", והרמ"א (שם) חולק וסובר כדעת רב כהנא, ואת דעתו זו הוא מביע בהתייחסו לאווזים מפוטמים. שהנה, כאשר נמצא נקב בחלקו הפנימי של וושט האווז, הרי זה כאילו נמצא קוץ, שהרי ברור לכל שנקב זה חורר על ידי גרעין תירס נוקשה, ולכאורה, מקרה זה נתון גם הוא למחלוקת רב כהנא ו"ההוא מרבנן", אם נקב בצד הפנימי של הוושט נחשב "טריפה". לפיכך כתב הרמ"א, כי בעירו נהגו להקל במקרים אלו, משום שפסקו להלכה כי אם נמצא קוץ, אין לחשוש לנקב, כמו כן, אם נמצא נקב בשכבה הפנימית של הוושט, אין לחשוש שגם השכבה החיצונית ניקבה. ברם, ראשונים רבים (בעלי התוספות, ר"ף, רמב"ם הל' שחיטה פרק כ"ג הל' א, טור יו"ד סימן ל"ג בשם רוב הפוסקים) וכן "שולחן ערוך" (שם) פוסקים, כי אם נמצא קוץ תחוב בוושט, יש לחשוש כי קיים נקב שאינו נראה. לשיטתם, לכאורה, יש גם להטריף אווז שנמצא נקב בשכבה הפנימית של הוושט שלו (ב"ח שם, ועוד פוסקים רבים).

עם זאת, חלק מן האחרונים מחלקים באופן נאה בין וושט של אווז שנמצא נקב בשכבה הפנימית שלו, לבין וושט שנמצא בו קוץ. אמנם, כאשר נמצא קוץ בוושט, יש לחשוש שהוא ניקב את הוושט. שונה הוא נקב הנגרם עקב הלעטה, שהרי נקב זה אינו נוצר באחת, אלא בתהליך - העור נשחק, לוקה ומתחרר. לפיכך, כאשר אנו נוכחים בכך שהשכבה החיצונית שלמה ואינה

אישורי העליה התעכבו מחמת סחבת ביוקרטיה של השלטונות, ולפיכך ביקש בנם ר' אייזיקל לעלות לפניו הארץ ישראל באוניית מעפילים. כאשר התקרבה האנייה לחוף ימה של חיפה, היא התגלתה על ידי הבריטים אשר כהרגלם כפו על קברניט האנייה לסוב ולהפליג לקפריסין, שם היו עצורים יהודים רבים שביצעו עליה בלתי ליגלית. על החוף עמד חייל אנגלי, אנטשמי חבריו, וירה ריות אחדות לעבר סיפון האנייה. סתם כך, ללא כל מחשבה, דם היהודים הפקר היה בעיני אומות העולם מאז ומעולם. מיריית אלו נפגע הקדוש אייזיקל הי"ד ובחור יהודי נוסף שעמד גם הוא על הסיפון הי"ד. כאשר ביקשו להודיע להורים השכולים, שכבר שיכלו ארבעה ילדים נוספים!!! שבנם היקר נרצח, הוחלט לכתוב להם: "האנייה הגיעה בשלום". אם יבינו ה' ירחם. ואם לאו, מוטב.

המכתב הגיע לייעודו, וההורים השכולים לא העלו על דעתם כי המילים התמימות הללו טומנות בחובן בשרות איוב. כעבור ימים אחדים יצאה הרבנית ע"ה לקנות דגים לכבוד שבת קודש, ולתדהמתה העמוקה נתגלתה לעיניה תמונת בנה על העיתון שבו עטפו את הדגים. מסתבר, שכתב החדשות של עיתון רומני כל שהוא, ראה לנכון לספר לקוראיו שאזרח רומני נרצח על ידי הבריטים.

דמעות כמים שפכה הרבנית על בנה האהוב שחיו נקפדו בעודם באיבם. צערה על בניה הקודמים שנשמעם ניטלה מהם בעודם בקטנותם פרץ והצטרף לכאב הגדול, ונפשה סערה עליה. "שבעה".

לפי ההלכה אין חובה לספר להורים שבנם נפטר. בליבה של הרבנית, שאשה יודעת ספר היתה, גמלה ההחלטה כי לבעלה הדגול היא לא תספר מאומה! אין היא חפצה להפריעו מלימוד התורה ומעבודת הקודש.

שבע ימים ישבה הרבנית ע"ה שבעה על בנה מחמדה שנהרג על קידוש ה', ובעלה לא ידע מאומה! היא כלכלה את צעדיה בחכמה ובתבונה, כך שלא יחוש בתכונה מיוחדת כל שהיא.

לאחר חודש ימים, כאשר פטטה הבשורה בכל העיר, חששו מקורבי האדמו"ר שהוא ישמע בחטף את הבשורה מפי אנשים זרים, ורבני העיר, הרב מרדכי שיבר והרב יוסף נפתלי שטרן זצ"ל, נכנסו לבשר לאדמו"ר השכול את הבשורה המרה, הרה"ח ר' ייביש הרמן שנלווה אל הרבנים, הביע פעמים רבות את הרשמים העזים שנחרתו בנפשו מאותו מעמד.

חודש ימים עצרה היא בקרבה את הצער הנורא ולא שיתפה בו את בעלה. דומם, בודה בעצר ובסבל, נשאה הרבנית את זכר בנה הקדוש בליבה ונצרה את פיה. כל זאת, למען מטרה קדושה ונאצלת, לבל תופרע חלילה עבודת הקודש של האדמו"ר.

מוסר השכל נפלא ניתן ללמוד מהמעשה הנדיר הזה. צדקנית זו זכתה להעפיל לדרגות נשגבות בתפקידה כמסייעת ללימוד התורה של בעלה, כמאמר חז"ל (ברכות יז/א) שאחת הזכויות הגדולות השמורות לנשות ישראל, היא במה שהן מאפשרות לבעליהן לצאת מביית וללמוד את תורת ה'.

יהי רצון שלא תמוש התורה מפניו ומפי זרענו ומפי זרע זרענו עד עולם.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. טקס: 03-570-67-93 זוא"ל: mendelson@meorot.co.il

דף מב/א ניקר קרום של מוח קרום שלם

בא אדם אחד לפני יהודי והציע לפניו מדברי תורתו. **ישב** הלה והפטיר "כשר, כשר".
 - מה כוונתך, תמה.
 - **פשוט** מאד, השיב. המשנה אומרת שאם ניקב קרום המוח, הבהמה "טריפה", ואם הקרום שלם, הבהמה אינה "טריפה". הדברים ששמעתי הם "קרום" שלם... [קרום - עקום באידיש] (האוצר היהודי, 16).

דף מב/א תוס' דרוסת נץ... וכן יסד הפייט בסליחות... ראיה מפיוט

בעת שעלתה שאלה על קביעת תעניות שונות לזכר צרות הכלל, טען הגר"ז מבריסק זצ"ל, כי בקניות לתשעה באב נאמר ש"אין להוסיף שבר ותבערה" ואסור לקבוע צומות נוספים על אשר תקנו הנביאים.
כאשר נודע לגר"ז כי היה מי שאמר: אין מביאים ראיה מן הקינות, הגיב בתקיפות: בעלי התוספות מביאים ראיות מפיוטים, ולו לא נאה לעשות זאת...

דף מד/ב כל מי שקורא ושונה ורואה טרפה לעצמו... גדול הנהנה מיגיע כפיו

גמרתנו משבחת את העמל בתורה: "כל מי שקורא ושונה, ורואה טרפה לעצמו, ושימש תלמידי חכמים עליו הכתוב אומר יגיע כפיו כי תאכל אשריו וטוב לך". **המהרש"א** כותב, כי הוא שמע פירוש נפלא לביאור גמרתנו והפסוק בתהלים.
"אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו": מי שבא לידו ספק טריפה והוא מחמיר מספק ואינו אוכלו, אשריו בעולם הבא, שמנע עצמו מספק איסור. **"יגיע** כפיו כי תאכל אשריו וטוב לך": אם הוא מייגע את עצמו בבירור ההלכה, ובסופו של דבר הוא נוכח כי יש להתיר את הספק שלפניו, זו מעלה גדולה ביותר והוא זוכה לשני עולמות. בעולם הזה הוא אוכל את הבשר, ובעולם הבא הוא נוהל שכר על שהתייגע בתורה...
ראוי לציין את דברי המהרש"א ומפרשים נוספים (ברכות ח/א) על דברי חז"ל (שם): "גדול הנהנה מיגיע

לקויה, אין עילה לחשוש שאירע בה נקב, משום שתהליך החירור לא פשה בה (ט"ז שם). וראה "דרכי תשובה" שם ס"ק ק"ל וקל"א שהאריכו הפוסקים אם יש להחשיב את ההלעטה כמחלה או כקוץ).

ואילו בעל ה"שבות יעקב" (שו"ת ח"ב סימן נ"ו) אומר, תינח בושת שנמצא בו קוץ יש לחשוש שהנקב קיים אלא שהוא מכוסה תחת קרום שעלה עליו [לפי פירושו הראשון של רש"י]. שונה הוא וושת של אווז שפעולת הפיטום נמשכת בו ללא הרף, ואין כל הגיון בחשש שמא אירע נקב והוא כוסה על ידי קרום, שהרי הסיבה שגרמה לנקב קיימת בכל יום, ואדרבה, היה על הנקב להתרחב ולא יתכן שהעלה ארוכה והתכסה בקרום. הפוסקים דנו רבות בפיטום האווזים, ולמרות שבארצות מסוימות נהגו היתר בדבר, בדורנו הפוסקים נמנעים ממתן הכשר למאכל המיוצר מאווזים מפוטמים משום שקשה עד למאד לפטמם באופן שלא יגרום ל"טריפה" ולחששות נוספים (עיין שו"ת "ציץ אליעזר" חלק י"א סימן מ"ט וחלק י"ב סימן נ"ב).

דף מד/ב שהורה בה חכם

מדוע על ירא שמים להמנע מאכילת מאכל ש"הורה בו חכם"

במאמר הבא נניח את האצבע על הלב הפועם של הפסיקה ההלכתית, הנמשכת מני מעמד הר סיני, על ידי רבותינו שבכל דור ודור.

בשעה שיחזקאל הנביא הצטווה על ידי הקב"ה להכניס לפיו דבר מאכל משוקץ, כמשל על טומאת עם ישראל בקרב הגויים לאחר שיגלו מארצם, הוא ביקש רחמים לבל ייאלץ לעשות כן, והוא שטח בפני הקב"ה את הנהגותיו הקדושות (יחזקאל ד/ז): "הנה נפשי לא מטמאה ונבלה וטרפה לא אכלתי מנעורי ועד עתה **ולא בא בפי בשר פגול**". גמרתנו מפרשת, כי כוונתו של יחזקאל היתה שהוא החמיר על עצמו שלא לאכול מבשר בהמה שהורה בה חכם.

בהמה שהורה בה חכם, היא בהמה שכשרותה הועמדה בספק, עד אשר מורה הוראה הכריע להיתר, מכח הסברא ועל ידי השוואה בין נידונים הלכתיים שונים. רש"י (ד"ה "דתליא בסברא") מבאר, כי מאחר שהכרעת החכם מבוססת על סברא, אין לשלול אפשרות שבעתיד יימצא חכם אחר שיערער על סברא זו ויוכיח כי היא אינה נכונה. לפיכך, וכך גם פוסק הרמ"א (יו"ד סימן קט"ז סעיף ז): "בהמה שהורה בה חכם מסברא, ולא נמצא הדין בפירוש שהיא מותרת, בעל נפש לא יאכל ממנה".

האין בכך ערעור על צורת מסירת התורה? הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל (שו"ת "פאת שדך" סימן פ"ה) טורח לבאר באריכות הלכה זו, לאחר שהוא מוצא בה, לכאורה, ערעור על צורת מסירת התורה והוראתה בשלשלת הדורות. שהנה, תורתנו הקדושה, היא שהסמיכה את החכמים לפסוק מכח הסברא בשאלות ובספיקות המובאות להכרעתם, שנאמר (ויקרא פרק י"א) "ולהורת את בני ישראל את כל החקים אשר דבר ה' אליהם ביד משה". כך גם, אסור לחכם להורות איסור בהלכה שבית הדין הגדול שבלשכת הגזית הורו בה להיתר. יש, איפוא, לברר, כיצד זה יתכן שיהודי רשאי לערער על הלכה שנפסקה על ידי חכם?

שומה עלינו לקבוע, מסיק הגרש"ד מונק זצ"ל, כי בפסוק "ולא בא בפי בשר פגול", גילה לנו יחזקאל הנביא הלכה שנמסרה למשה מסיני (עיין זבחים יח/ב), שיהודי רשאי להחמיר על עצמו ולא לקבל הלכה שחכם הורה בה מכח הסברא (עיין חידושי "חתם סופר" ז/ב), ואף מעלה יש בהנהגה זו. לולי זאת, העושה כן לא זו בלבד שלא היה מועיל לעצמו, שכן, החמרתו חסרת טעם וסיבה, אלא שאף נוהג שלא כהוגן [ועיין שם מה שכתב עוד בביאור העניין].

בהלכה ברורה אסור להחמיר: אכן, רבים הם הפוסקים (עיין "ערוך השולחן" שם סעיף כ"ה) הנוקטים בהלכה, שיהודי אינו רשאי להחמיר על עצמו בהלכה ברורה פסוקה, ופוסקים רבים מגדירים הנהגה מעין זו במילים חריפות ביותר: "שבדבר שכל הפוסקים מתירים, חלילה להחמיר על עצמו וזה נוטה למינות". אך ורק בהלכה שנחלקו בה הפוסקים, והדעה הרווחת היא להיתר, רשאי יהודי להחמיר על עצמו (ע"ע "פתחי תשובה" סימן קט"ז ס"ק י'). מעניין לציין, כי לא זו בלבד שאין להחמיר בהלכה קבועה וברורה, ה"באר היטב" (סימן י"ז ס"ק א') אף כתב כי "טוב לאכול ממנו", כפי שסוגייתנו מספרת, שאמוראים רכשו בשר בהמה שהם הורו בה להיתר.

הכשר מהר"ן: מסתבר, שיהודי שעדיין לא מצא מרגוע לנפשו בדברים הנזכרים, יערבו לחיכו דברי הר"ן בדרשותיו (דרוש י"א ד"ה "ואני סבור עוד"): "שאי אפשר שיהיה היזק לנפש מדבר שהכריעו בו חכמים להיתר"! (ועיין שו"ת הרמ"א סוף סימן נ"ד, וכמש"כ המהר"ל מפראג ב"תפארת ישראל" פ"ח).

אין זה מדרך החסידות: הגה"ק בעל ה"בני יששכר" מדינוב זיע"א (חודש אדר, מ"ב ד"ה "ועתה") מחזק את הדברים וכותב, "שאיין זה מדרך החסידות מה שנוהגים אנשים שלא לאכול שום מאכל שהיה עליו שאלת חכם אף שהוא דבר פשוט ומבואר דינו להיתר... [היינו, שאלה שהובאה להכרעת חכם בעקבות חוסר ידיעה של השואל ולא מחמת ספק אמיתי] דאדרבה, מצווה הוא שיאכלו ענווים וישבעו".

זהו שתיקן רב ניסים גאון בוויז'ני המפורסם, "את אשר הקלת החמרת". היהודי חי את חייו לפי ה"שולחן ערוך", בל ייקל באסור ובל יחמיר במותר.

מותר להחמיר מסיבות אישיות: נידונינו עד עתה היה לגבי החמרה בהלכה שהורו בה להיתר. עם זאת, יהודי שנכשל בהלכה מסוימת והוא מבקש לגזור על עצמו סייגים ולהחמיר על עצמו

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם! **חייג עכשיו: *3029**

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

